

Vai trò của sinh viên Việt Nam trong ứng phó với biến đổi khí hậu

*Bùi Sỹ Bách**

**Khoa Môi trường, Trường Đại học Tài nguyên và Môi trường Hà Nội*

Received: 18/9/2024; Accepted: 26/9/2024; Published: 22/10/2024

Abstract: Climate change is a global issue that requires everyone's cooperation. Students are a young, dynamic force that plays an important role in responding to climate change. To play their role properly, students need to raise awareness, change their living habits, participate in research and policy advocacy activities, and spread messages about climate change to protect the green planet for future generations.

Keyword: Climate change, students, living habits.

1. Đặt vấn đề

Quyết định số 896/QĐ-TTg về phê duyệt Chiến lược quốc gia về biến đổi khí hậu giai đoạn đến năm 2050 đã đưa ra các quan điểm chủ đạo. Cụ thể: Thích ứng với biến đổi khí hậu và thực hiện mục tiêu phát thải ròng bằng “0” là cơ hội để phát triển bền vững, ưu tiên cao nhất trong các quyết sách phát triển, tiêu chuẩn đạo đức cao nhất của các cấp, các ngành, doanh nghiệp và người dân. Ứng phó với biến đổi khí hậu là trách nhiệm của toàn hệ thống chính trị, của mỗi người dân và toàn xã hội.

Sinh viên là thế hệ tri thức trẻ của mỗi quốc gia, dân tộc; là lực lượng chính trong sự phát triển của nền kinh tế tri thức và ứng dụng thành tựu khoa học kỹ thuật vào cuộc sống nhằm cải thiện, nâng cao mức sống của cá nhân, gia đình và xã hội; là đội ngũ đã có sự chín muồi về tri thức, nhận thức, có đủ khả năng để hành động trước các tình huống xảy ra trong đời sống xã hội một cách khoa học, hợp pháp nhất và là lực lượng lao động trẻ có khả năng thích ứng, ứng phó cao trước các tình huống phức tạp diễn ra xung quanh cuộc sống của họ. Vì vậy, sinh viên phải là một trong những người đóng vai trò quan trọng nhất trong ứng phó với biến đổi khí hậu tại Việt Nam hiện nay.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Một số vấn đề lý luận về biến đổi khí hậu

Biến đổi khí hậu là sự thay đổi của hệ thống khí hậu gồm khí quyển, thủy quyển, sinh quyển, thạch quyển hiện tại và trong tương lai bởi các nguyên nhân tự nhiên và nhân tạo trong một giai đoạn nhất định tính bằng thập kỷ hay hàng triệu năm. Sự biến đổi có thể là thay đổi thời tiết bình quân hay thay đổi sự phân bố các sự kiện thời tiết quanh một mức trung bình. Sự biến đổi khí hậu có thể giới hạn trong một vùng nhất định, tuy nhiên, trong những thập niên gần đây,

sự biến đổi khí hậu ngày càng xuất hiện rộng rãi và diễn biến phức tạp trên phạm vi toàn cầu (Lê Huy Bá, Nguyễn Thi Phú, Nguyễn Đức An, 2009).

Trong quá trình phát triển, khí hậu của trái đất đã trải qua nhiều lần biến đổi. Những biến đổi khí hậu xảy ra không chỉ bắt nguồn từ sự biến đổi tự nhiên của quá trình phát triển mà còn có nguyên nhân từ sự tác động của con người. Đặc biệt, biến đổi khí hậu hiện nay có nguyên nhân chủ yếu từ hoạt động của con người (Vũ Đăng Độ, 1999). Hoạt động mưu lợi của con người kéo theo sự làm tổn hại môi trường xung quanh. Mấy chục năm gần đây, với sự phát triển mạnh mẽ của công nghiệp, giao thông, xây dựng; sự tăng dân số và sự tập trung dân số cao độ ở các thành phố và khu công nghiệp; việc sử dụng rộng rãi thuốc trừ sâu và trừ cỏ trong nông nghiệp ... đã đưa đến sự tích lũy trong môi trường xung quanh những lực lượng lớn các chất hóa học, trong đó có nhiều chất độc hại rất độc. Trong thời đại cách mạng khoa học – kỹ thuật, khi hoạt động sản xuất của con người phát triển với qui mô lớn chưa từng thấy, thì vấn đề ô nhiễm môi trường lại càng cấp thiết.

Đến nay, biến đổi khí hậu đang đặt ra nhiều vấn đề đối với sự phát triển hài hòa của môi trường tự nhiên và tính bền vững của xã hội loài người. Trước hết, biến đổi khí hậu đang ngày càng làm cho hệ sinh thái bị phá hủy, trở nên mất cân bằng nghiêm trọng. Nước biển dâng cao, nước mặn xâm nhập sâu vào nội địa làm cho nhiều loài có nguy cơ bị tuyệt chủng tăng cao, con người bị thiếu nước sinh hoạt, đất đai hoang hóa, nhiễm phèn, nhiễm mặn. Các hệ quả kéo theo của biến đổi khí hậu như lũ lụt, hạn hán, cháy rừng, ngập úng, xói mòn, sạt lở đất... dẫn đến sự suy thoái đa dạng sinh học diễn ra nhanh hơn, trầm trọng hơn. Biến đổi khí hậu cũng làm giảm sản lượng của

các ngành kinh tế một cách đáng kể, đặc biệt là trong nông nghiệp dẫn đến sự thiếu hụt lương thực, thực phẩm, các nguồn tài nguyên thiên nhiên bị thu hẹp lại. Nhiệt độ tăng cao, lũ lụt triền miên cùng với rác thải không được xử lý tạo môi trường cho dịch bệnh gia tăng, xuất hiện ngày càng nhiều những căn bệnh mới cho con người. Biến đổi khí hậu còn gây nên những thảm họa thiên tai, đe dọa cuộc sống và tính mạng của con người cũng như gây ra những bất ổn về chính trị và gia tăng xung đột giữa các quốc gia trên thế giới. Tình trạng nghèo đói, mất đất, mất nhà cửa do thảm họa thiên tai ngày càng tăng lên, gây ra các biến động về di dân và dẫn đến một loạt các vấn đề về an ninh, chính trị, xã hội phải đứng trước nguy cơ khủng hoảng nghiêm trọng (Phạm Ngọc Đăng, 1997).

2.2. Vai trò của sinh viên Việt Nam trong ứng phó với biến đổi khí hậu

Sinh viên là lực lượng trẻ trung, năng động, đầy nhiệt huyết và sáng tạo. Chính sinh viên sẽ là những người gánh vác trọng trách xây dựng tương lai cho đất nước. Do vậy, vai trò của sinh viên trong ứng phó với biến đổi khí hậu là vô cùng quan trọng. Sinh viên có thể đóng góp vào công cuộc bảo vệ môi trường bằng nhiều cách, từ những hành động nhỏ nhất trong cuộc sống hàng ngày đến việc tham gia các hoạt động nghiên cứu, vận động chính sách.

Thứ nhất, Nâng cao nhận thức về biến đổi khí hậu

Bước đầu tiên để ứng phó với biến đổi khí hậu là nâng cao nhận thức về vấn đề này. Sinh viên cần trang bị cho mình những kiến thức cơ bản về biến đổi khí hậu, nguyên nhân, hậu quả và giải pháp ứng phó. Những kiến thức này có thể được trang bị thông qua các buổi hội thảo, tọa đàm, đọc sách, xem phim tài liệu về biến đổi khí hậu.

Rất nhiều trường đại học ở Việt Nam hiện nay cũng rất chú trọng đến việc nâng cao nhận thức về biến đổi khí hậu cho sinh viên. Đầu tiên phải kể đến Chương trình “Thanh niên ứng phó với biến đổi khí hậu” do Cục Biến đổi khí hậu và Trường Đại học Tài nguyên và Môi trường TP. Hồ Chí Minh phối hợp tổ chức. Chương trình kêu gọi đoàn viên thanh niên nghiên cứu và trang bị kiến thức khoa học sớm và đầy đủ nhất về thích ứng với biến đổi khí hậu và giảm nhẹ phát thải khí nhà kính, về các giải pháp năng lượng tái tạo, các công nghệ mới tiết kiệm năng lượng; thay đổi thói quen, lối sống theo hướng tiết kiệm năng lượng bất kể khí nào có thể; thực hiện các giải pháp công trình mềm như trồng cây xanh, trồng rừng, trồng cây ven biển; tình nguyện tham gia các diễn đàn môi trường, các dự án, chương trình về ứng phó với biến đổi khí hậu của các tổ chức phi chính phủ, các tổ chức

xã hội dân sự... (Nguyễn Quỳnh, 2020).

Khoa Kinh tế, Trường Đại học Kinh tế Tài chính cũng đã phối hợp với Tổ chức Climate Fresk (Pháp), Công ty Climate Access và Sustainable Property Development Club thực hiện SPD Workshop Series. Đây là chuỗi hoạt động hội thảo được tổ chức định kỳ 3 tháng 1 lần nhằm mục tiêu thay đổi nhận thức của sinh viên về biến đổi khí hậu và phát triển bền vững (Trường Đại học Kinh tế Tài chính, 2024).

Thứ hai, Thay đổi thói quen sinh hoạt

Mỗi cá nhân có thể góp phần giảm thiểu tác động của biến đổi khí hậu bằng cách thay đổi thói quen sinh hoạt hàng ngày. Việc sử dụng năng lượng tiết kiệm, hạn chế sử dụng túi nilon, phân loại rác thải, trồng cây xanh là những hành động thiết thực giúp bảo vệ môi trường. Sinh viên có thể lan tỏa những thông điệp tích cực về bảo vệ môi trường đến bạn bè, gia đình và cộng đồng. Ví dụ như chương trình Tắt đèn - Bật ý tưởng (BOOVironment): Kể từ khi tham gia Chiến dịch Giờ Trái đất đầu tiên năm 2009, Việt Nam đã hưởng ứng thành công 10 chiến dịch lớn từ sự kiện toàn cầu này, thu hút đông đảo sự ủng hộ của các bạn trẻ trên cả nước. Số lượng thành viên tham gia chiến dịch tăng nhanh qua từng năm. Để chào mừng sự kiện Giờ Trái đất, Chiến dịch Tắt đèn - Bật ý tưởng, một sáng kiến do BOOVironment dẫn đầu, đã có sức lan tỏa rộng rãi, lôi cuốn các nhóm thanh niên trong việc nâng cao nhận thức của cộng đồng về biến đổi khí hậu và lan tỏa thông điệp bảo vệ môi trường đến các bạn trẻ cả nước. 10 chủ đề trong 10 năm, chiến dịch đã thu hút hơn 5.000.000 lượt người ủng hộ, 800 bài báo đưa tin, hơn 20 tỉnh, thành phố có hoạt động ủng hộ, hơn 50 nhóm/CLB/Tổ chức đồng hành cùng chiến dịch và 18.000 cây đã được trồng tại rừng ngập mặn Huế (Xuân Trường, 2022).

Thứ ba, Tham gia các hoạt động nghiên cứu và vận động chính sách

Sinh viên có thể tham gia các hoạt động nghiên cứu về biến đổi khí hậu, tìm kiếm giải pháp ứng phó hiệu quả, các dự án nghiên cứu khoa học, phát triển các công nghệ xanh, ứng dụng năng lượng tái tạo. Ví dụ như Dự án AirSENSE dành cho học sinh, sinh viên phát triển các kỹ năng STEM với tư duy bảo vệ môi trường, hướng tới các hoạt động khoa học công dân và ứng dụng thực tế. AirSENSE bắt nguồn từ dự án nghiên cứu sinh viên phòng thí nghiệm SPARC Lab, Đại học Bách khoa Hà Nội. Lợi thế với nhân lực chất lượng, chuyên sâu, Air-SENSE đã hình thành hệ thống đo chất lượng không khí phục vụ giáo dục STEM và giáo dục môi trường. Từ Bách khoa, dự án được triển khai trong một số trường học dưới các hình

thức đa dạng như hội thảo, trao đổi nhóm, hỗ trợ thành lập câu lạc bộ học tập, triển lãm, ngày hội STEM, cuộc thi khoa học. Để tạo sân chơi lan tỏa, AirSENSE tổ chức Cuộc thi thiết kế kỹ thuật chủ đề Môi trường không khí và Cuộc thi thiết kế kỹ thuật chủ đề giải pháp thông minh trong khoa học môi trường. Với mục tiêu “học hỏi, sáng tạo và phát triển”, cuộc thi tạo ra sân chơi lành mạnh, bổ ích, trí tuệ, cơ hội giao lưu học hỏi cho tất cả các bạn học sinh, sinh viên từ 13- 25 tuổi, có niềm đam mê khoa học và kỹ thuật, thỏa sức sáng tạo, biến những ý tưởng của mình thành sản phẩm hữu ích trong cuộc sống (Đoàn Thanh niên, Đại học Bách Khoa Hà Nội, 2021).

Bên cạnh đó, sinh viên có thể tham gia các hoạt động vận động chính sách, kêu gọi các cơ quan chức năng ban hành những chính sách bảo vệ môi trường hiệu quả. Thanh niên Việt Nam nói chung và sinh viên nói riêng đang ngày càng tích cực hơn trong tham gia xây dựng chính sách và hành động về khí hậu. Các khuyến nghị cụ thể đã được nêu trong Báo cáo đặc biệt về hành động vì khí hậu 2021, trình Chủ tịch Hội nghị các Bên tham gia Công ước Khung của Liên hợp quốc về biến đổi khí hậu lần thứ 26 (COP26) và Báo cáo đặc biệt Thanh niên hành động vì khí hậu 2022 do hai đại diện thanh niên Việt Nam trình bày tại COP27. Tại COP28, Nhóm các thanh niên đi tiên phong về khí hậu đã trình bày Tuyên bố Thanh niên Toàn cầu tới các nhà lãnh đạo thế giới và Tổng Thư ký Liên hợp quốc trong hội nghị bàn tròn về giới trẻ. Tuyên bố Thanh niên Toàn cầu là kết quả của 700 nghìn ý kiến đóng góp từ các hội nghị thanh niên địa phương, trong đó có Việt Nam và từ hơn 50 cuộc thi về chính sách (Nguyễn Hồng Điệp, 2024).

Thứ tư, Lan tỏa thông điệp về biến đổi khí hậu

Sinh viên có thể sử dụng mạng xã hội, các phương tiện truyền thông để lan tỏa thông điệp về biến đổi khí hậu đến cộng đồng thông qua việc chia sẻ những bài viết, video, hình ảnh về biến đổi khí hậu, kêu gọi mọi người chung tay bảo vệ môi trường.

Nhằm kêu gọi mọi người có hành động cụ thể trong việc chung tay chống lại biến đổi khí hậu, các bạn sinh viên trường Đại học Hàng hải Việt Nam luôn chủ động lồng ghép nội dung tuyên truyền về môi trường vào các hoạt động cụ thể trong các chương trình văn nghệ và phong trào tình nguyện, các cuộc thi. Đồng thời, các bạn cũng tổ chức nhiều chiến dịch trồng cây, thu gom rác thải, đi xe đạp vì môi trường... qua đó dần dần thay đổi thói quen văn hóa có lợi với môi trường. Tại Trường Đại học Khoa học Tự nhiên (Đại học Quốc gia Hà Nội), các hoạt động “Sắc xanh Tự nhiên” đã được thành lập mấy năm gần đây, nhắc

nhở sinh viên ý thức tiết kiệm năng lượng, giữ gìn vệ sinh giảng đường, trồng cây xanh... Trường Đại học Sư phạm (Đại học Thái nguyên) cũng kêu gọi các bạn sinh viên tham gia “Ngày thứ 7 tình nguyện và Ngày Chủ nhật xanh”, nhằm tham gia vào công việc dọn dẹp vệ sinh và tuyên truyền cho sinh viên nâng cao ý thức gìn giữ, bảo vệ môi trường.

3. Kết luận

Biến đổi khí hậu là một vấn đề toàn cầu, đòi hỏi sự chung tay của tất cả mọi người. Sinh viên là lực lượng trẻ trung, năng động, có vai trò quan trọng trong công cuộc ứng phó với biến đổi khí hậu. Để thể hiện đúng vai trò của mình, sinh viên cần nâng cao nhận thức, thay đổi thói quen sinh hoạt, tham gia các hoạt động nghiên cứu và vận động chính sách, lan tỏa thông điệp về biến đổi khí hậu để bảo vệ hành tinh xanh cho thế hệ mai sau.

Tài liệu tham khảo

1. Lê Huy Bá, Nguyễn Thi Phú, Nguyễn Đức An (2009), *Môi trường khí hậu biến đổi - Mối hiểm họa toàn cầu*, NXB Đại học Quốc gia Tp.HCM.
2. Phạm Ngọc Đăng (1997), *Môi trường không khí*, NXB Khoa học và Kỹ thuật, Hà Nội.
3. Nguyễn Hồng Điệp (2024), *Ứng phó biến đổi khí hậu: Thanh niên góp phần định hình tương lai bền vững*, Thông tấn xã Việt Nam, <https://baotintuc.vn/xa-hoi/ung-pho-bien-doi-khi-hau-thanh-nien-gop-phan-dinh-hinh-tuong-lai-ben-vung-20240409150201817.htm>
4. Đoàn Thanh niên, Đại học Bách Khoa Hà Nội (2021), *Khám phá mô hình giáo dục STEM tại Bách Khoa*, <https://svbk.hust.edu.vn/vi/news/tin-hoat-dong/kham-pha-mo-hinh-giao-duc-stem-tai-bach-khoa-234424.html>
5. Vũ Đăng Độ (1999), *Hóa học và sự ô nhiễm môi trường*, NXB Giáo dục.
6. Trường Đại học Kinh tế Tài chính (2024), *Giúp UEFers nâng cao nhận thức về biến đổi khí hậu và vai trò của Nhà trường trong công tác ứng phó*, <https://www.uef.edu.vn/tin-tuc-su-kien/giup-uefers-nang-cao-nhan-thuc-ve-bien-doi-khi-hau-va-vai-tro-cua-nha-truong-trong-cong-tac-ung-pho-26100>
7. Xuân Trường (2022), *Thanh niên Việt Nam hành động vì khí hậu*, Tạp chí Tài chính điện tử, <https://tapchitaichinh.vn/thanh-nien-viet-nam-hanh-dong-vi-khi-hau.html>
8. Nguyễn Quỳnh (2020), *Thanh niên ứng phó với biến đổi khí hậu*, Báo điện tử của Bộ Tài nguyên và Môi trường, <https://baotainguyenmoitruong.vn/thanh-nien-ung-pho-voi-bien-doi-khi-hau-314104.html>